

Список використаних джерел

1. Про вищу освіту [Електронний ресурс] : Закон України від 17 січня 2002 р. № 2984-III. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show>.
2. Субетто А. И. Сочинения. Ноосферизм : В 13 томах. Том восьмой: Квалитативизм: філософія и теория качества, квалитология, качество жизни, качество человека и качество образования. Книга 1 / Под ред. Л. А. Зеленова – СПб.–Кострома : Изд-во КГУ им. Н. А. Некрасова, 2009. – 392 с.
3. Субетто А. И. Общественный интеллект и образование на рубеже XXI века / А. И. Субетто, Н. А. Селезнева // Идеи Н. Д. Кондратьева и динамика общества на рубеже третьего тысячелетия – М. : Междун. Фонд Н.Д. Кондратьева, 1995. – С. 365–376.
4. Субетто А. И. Концепция стандарта качества базового высшего образования (системная методология стандарта и проблема нормированного отражения в стандарте фундаментализации образования) / А. И. Субетто. – М. : Исследоват. центр проблем кач-ва под-ки спец-ов, ПАНИ, 1992. – 36 с.

УДК 378.014(477)

Тарасова О. І., д.ф.-м.н., доц., "ІПООВ" РАО

СУЧАСНІ МЕХАНІЗМИ МОДЕЛЮВАННЯ ЕФЕКТИВНИХ ОСВІТНІХ ПРАКТИК ДЛЯ ДОРΟΣЛИХ І ПРОБЛЕМИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

Перехід сучасного суспільства до інноваційного розвитку вимагає перегляду системи освіти і формування ефективних освітніх практик дорослої людини протягом всього життя. Ефективні практики освіти володіють випереджаючою якістю освітнього процесу, стають простором нової соціалізації, самоактуалізації і самореалізації особи.

Ключові слова: глобалізація, інноваційний розвиток, ефективні освітні практики, освіта, моделювання, андрагогіка.

Постановка проблеми. Відповідно динаміці соціокультурних глобальних процесів і викликам XXI ст. необхідний перехід до інноваційного типу розвитку суспільства та досягнення його соціально-економічної стійкості. Основним чинником становлення конкурентоздатного суспільства у світі, який глобалізується, є рівень його інноваційності. Тому пріоритетним напрямом сучасного соціального, економічного і культурно-освітнього розвитку соціуму визнається безперервне вдосконалення механізмів інноваційної діяльності.

Істотним чином змінюється місце людини в суспільстві – вона стає генератором інноваційних ідей і тим самим перетворюється на основний чинник виробництва, в рушійну силу прогресу. Найближчим часом основним чинником соціокультурної динаміки повинні стати творчі ініціативи, самоактуалізація людини, раціоналізаторські інноваційні запровадження. Надзвичайно актуальними є соціальні проекти, спрямовані на формування формальних і неформальних інноваційних структур, розвиток креативних трудових здібностей особи, інноваційної культури господарських організацій і об'єднань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми моделювання сучасних новітніх технологій і практик та удосконалення освітніх інновацій розглядається у працях Н. Барміна [1], В. Батколіна [2], Л. Єфремової [3], основні наукові дослідження яких використано при написанні даної наукової статті.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз сучасних механізмів моделювання ефективних освітніх практик для дорослих і проблеми інноваційного розвитку суспільства.

Виклад основного матеріалу. Поступальний рух інноваційним шляхом розвитку припускає становлення "людини інноваційної", тобто формування в процесі навчання таких якостей особи як креативне й інноваційне мислення, готовність навчатися протягом всього життя, вміння орієнтуватися в нових базах даних і масивах інформації, вміння обирати професійний шлях й оновлювати спеціальні знання і професійно-трудова компетенції. У свою чергу, це вимагає радикального оновлення існуючої парадигми/моделі освіти і пошуку нових, нестандартних, інноваційних освітніх практик, нових педагогічних колективів, відкритих до інноваційного оновлення педагогічної повсякденності, "запуску" інноваційних освітніх структур і процесів, пошуку ефективних варіантів контролю і регулювання процесу розробки та запровадження освітніх інновацій і нових способів управління якістю освіти. Зміна системи освіти, її оновлення і модернізація, пов'язана з розвитком освіти як соціального інституту і переглядом усіх форм організації освітнього процесу, приведенням їх у відповідність до вимог інноваційного розвитку, і з особливостями соціокультурної динаміки, і відповідно до характерних особливостей соціального теперішнього часу і процесів соціального майбутнього. В цих умовах відбувається ускладнення функцій і структури системи освіти дорослих.

В умовах глобалізації розвиток системи безперервної освіти дорослих має особливу актуальність, оскільки виконує безліч функцій в соціокультурному просторі: задоволення освітніх потреб і запитів, можливість підвищення кваліфікації й оновлення професійних компетенцій, дає можливість скоротити світоглядні і технологічні розриви для представників різних поколінь, підвищувати конкурентоспроможність на сучасному ринку праці, покращувати добробут та якість життя дорослих громадян.

ЮНЕСКО і Рада Європи офіційно визнали систему освіти дорослих найважливішою і необхідною складовою будь-якої національної системи освіти. Від масштабів, якості, рівня розвитку ефективної освіти для дорослих багато в чому залежить якість переходу до інноваційного способу розвитку і здатність країни бути конкурентоздатною в умовах глобального соціально-економічного розвитку.

В Росії протягом ХХ ст. накопичений значний досвід розвитку безперервної освіти і освіти дорослих. Їх історична траєкторія пролягає від ліквідації неписьменності до перенавчання і підвищення кваліфікації відповідно до сучасного етапу науково-технічного прогресу і соціально-економічного розвитку суспільства.

До кінця ХХ ст. система безперервної освіти і освіти дорослих у глобальному освітньому просторі світу стала займати значний за обсягом сегмент (у т.ч. за кількістю осіб, що навчаються і підвищують кваліфікацію), а також відігравати провідну роль у взаємозв'язку з інноваційними соціокультурними та економічними процесами. Саме у сфері освіти дорослих виникає і формується андрагогіка – нова область науково-теоретичних і практичних психолого-педагогічних досліджень в сфері освіти, яка формулює нові принципи, механізми, способи, дидактичні умови і технологічні прийоми навчання і освіти дорослих.

Нині для ефективної освіти дорослих однією з найактуальніших проблем є соціальна і професійна адаптація дорослої людини до умов підвищеної невизначеності в контексті глобального соціуму, що постійно змінюється, і нових етапів інформаційної і технологічної революції, розвитку електронної культури соціуму.

В сучасних соціально-філософських і соціологічних дослідженнях, присвячених моделюванню ефективних освітніх практик для дорослих і проектуванню інноваційного освітнього простору, відповідного реаліям сучасності, розглядаються такі аспекти. У сфері освіти неминуче відображаються всі позитивні і негативні аспекти глобалізації. Існуюча освітня парадигма, в тому вигляді, в якому вона склалася в європейській культурі за останні сто років, нині не відповідає сучасним тенденціям розвитку і викликам часу, підлягає перегляду й оновленню, оскільки початкова "конвеєрна, індустріальна модель" освіти виявилася не здатною до розвитку. І тому існування величезного масиву суперечностей між якістю застарілої моделі і новими вимогами часу є очевидним, що і вимагає перегляду і його онтологічних підстав, соціальних, і педагогічних умов існування освіти, і його дидактико-методичних складових, у принципі.

Формування сучасних ефективних, інноваційних освітніх практик для дорослої людини – не просто вимога часу. У просторі нових практик освіти сучасний індивід може і повинен реалізувати свої гуманітарні, інтелектуальні, освітні потреби протягом всього життя. При цьому інноваційна освіта, перш за все, є не формою, а процесом. Процесом, пов'язаним з тими умова-

ми, які може пред'явити освіті соціальне справжнє і соціальне майбутнє. Тобто система освіти повинна бути ізоморфна соціально-економічній культурній, інтелектуальній, науково-технологічній інфраструктурі суспільства. Зі свого боку, суспільство повинно прагнути того, щоб забезпечити рівні можливості для отримання освіти всіма своїми громадянами. Перед абсолютною більшістю сучасних держав стоїть завдання максимально ефективного фінансування національної освіти, для отримання якості освіти і формування стійкої системи освітніх послуг, відповідних ринковій економіці і відкритому суспільству. При цьому суспільство, якщо у цьому є потреба, саме прагне до ефективного використання різних ресурсів. В рамках нового освітнього простору стає можливим формування нового ставлення до освіти як найважливішої антропологічної цінності і гуманітарної потреби.

У психолого-педагогічних та андрагогічних дослідженнях, присвячених специфіці освіти дорослих, були виявлені сутнісні особливості та найважливіші відмітні характеристики. До них, зокрема, відносяться соціальна відповідальність і самостійність, здатність до самоорганізації і самоврядування, наявність життєвого досвіду, що виступає найважливішим джерелом навчання. При цьому дорослі володіють провідною роллю в процесі навчання, вони навчаються для вирішення існуючих життєвих проблемних ситуацій, припускають безпосереднє застосування нових професійних компетенцій і освітніх знань, умінь і навичок, у них розвинута потреба в осмисленні змісту освіти, процес навчання і освітня діяльність дорослих пов'язані з різними – просторово-часовими (організаційними), соціальними, професійними, повсякденно-побутовими, психологічними та економічними – чинниками. Тому в сучасних дослідженнях система освіти дорослих визначається як "організований процес цілеспрямованої передачі й набуття систематизованих знань, умінь і навичок особам, що володіють фізіологічною, психологічною, соціальною, етичною зрілістю, економічною незалежністю, життєвим досвідом і рівнем самосвідомості, достатнім для відповідального самоуправління поведінкою" [2, с. 7].

З точки зору сучасної соціально-філософської думки, поняття ефективних, інноваційних освітніх практик людини протягом всього життя вимагає принципово нового методологічного обґрунтування і його подальшої інтерпретації у всіх сферах філософського знання. Наприклад, в онтології освіти необхідно досліджувати поняття ефективних освітніх практик з погляду пошуку атрибутивних характеристик і аналізувати єдине ціле освітніх систем різних країн і регіонів світу. Оскільки в умовах двоєдиного поєднання процесів глобалізації і регіоналізації, по-перше, постійно збільшується зростання зацікавленості населення в отриманні освіти, зростає незадоволеність рівнем реалізації освітніх потреб на основі основної/обов'язкової освіти, незадоволеність якістю освіти і одержуваним рівнем освітнього продукту; по-друге, "поступово формується принципово нова перспективна організація освітнього процесу в рамках нової стратегії і тактики відносин і взаємодій

споживачів і виробників освітніх послуг в умовах ринкових відносин, вільного цивілізаційного вибору пріоритетів і дій" [3, с. 19–20].

Враховуючи специфіку освіти дорослих і особливості процесів трансформації освітніх систем в умовах глобалізації, стає необхідною розробка особливостей моделювання ефективних освітніх практик для дорослих, у т.ч. навчального процесу і його змісту. З погляду В. Батколіної, систематизований зміст освіти дорослих є "сукупністю сучасних навчально-наукових знань, інтегрованих з життєвим і професійним досвідом тих, кого навчають на основі попередньої освіти з використанням інформаційних технологій" [2, с. 7]. При цьому структура процесу освіти дорослих включає: "суб'єкт-суб'єктні відносини (тобто відносини не безмовної інформаційно-споживацької трансляції, але відносини діалогічні), мету, задачі, функції і суперечності, закономірності і принципи, методи, форми, процеси і освітній результат" [2, с. 7].

В соціологічних дослідженнях, присвячених вивченню сучасної освітньої практики для дорослих, підкреслюється, що, по-перше, в результаті соціально-економічної модернізації суспільства одним з явищ сучасної економічної реальності, яка розвивається, є переважаюче знання, що капіталізується, і відповідних освітніх систем, здатних його культивувати; по-друге, глобалізація і економічна модернізація суспільства зумовлюють конкуренцію держав в області людського капіталу та вміння його використовувати; по-третє, потреби суспільства й індивіда в освітній адаптації і вторинній соціалізації різко зростають; по-четверте, специфіка безперервної освіти, яка відповідає вимогам часу і специфіці нової глобальної економіки пов'язана як з конструктивними, так і деструктивними особливостями. Перші – це можливість розвитку особи, підвищення адаптивних здібностей. Другі – це виникнення нових загроз і ризиків у суспільстві, що постійно змінюється: небезпека десоціалізації, розриви між професією і необхідним рівнем професіоналізму, зростання "навченої безпорадності", невідповідність ринку праці. І таким чином, створюються передумови для альтернативних практик і сфер освіти дорослих. Таким є корпоративне навчання і різні навчальні організації [2, с. 15–16]. В цих умовах, враховуючи специфіку економічної соціальності, необхідність становлення суспільства знань і економіки знань, виникає і достатньо успішно розвивається нова освітня практика для дорослих, такі як інститути розвитку персоналу, освітні холдинги, корпоративні університети й інші форми освіти. При цьому "можливості конвергенції нової економіки і професійної освіти можуть бути реалізовані на регіональному рівні шляхом створення корпоративних регіональних університетів" [2, с. 16]. Моделювання розвитку нових освітніх структур пов'язане з принципами: 1) автономії як основи саморозвитку освітнього простору; 2) корпоративності, для реалізації соціальних і економічних стратегій і забезпечення якості; 3) відвертості, як якості "структурної гнучкості" для освітніх маршрутів і освітніх послуг, що індивідуалізувалися; 4) доповнювання – можли-

вість самореалізації людини; 5) безперервності як методології регулювання освітнього простору [2, с. 40–41].

Враховуючи специфіку сучасної "економічної реальності" і "економічної соціальності", для розвитку інноваційних якостей нових освітніх практик дорослої людини необхідне відродження цінності освіти не тільки як базової потреби людини і суспільства, але, перш за все, як фундаментальної антропологічної цінності. Односторонній економічний підхід до освіти не дозволяє цілісно і з необхідною для суспільства швидкістю вирішувати проблеми відповідності освітніх практик новим формам соціальності і вимогам сучасності. Нові освітні практики для здійснення повноцінного становлення людини повинні відповідати декільком методологічним вимогам: по-перше – орієнтуватися на проблеми інформаційної цивілізації і економіку знань; по-друге, мати випереджаючий, а не наздоганяючий характер розвитку; по-третє, володіти підвищеною доступністю (на основі інформаційних і дистанційних технологій); по-четверте, пропонувати свободу вибору індивідуальної траєкторії освіти, побудову індивідуального освітнього шляху особи; по-п'яте, надавати можливість швидкого, якісного, постійного оновлення знання; по-шосте, надавати свободу в швидкості, темпі, часі, графіці процесу навчання, максимально адаптувати до вимог суб'єктів освітнього процесу.

Висновки. В умовах постійного прискорення соціальних, культурних, технологічних, економічних трансформацій соціуму і розвитку чисельних кризових явищ виникає небезпека розривів і відстаючого розуміння процесів зовнішнього буття людини з її внутрішнім світом, прискореним "напіврозпадом компетенцій" і старінням (спрощенням і невідповідністю) професіоналізму сучасним соціальним, інформаційно-технологічним і економічним інноваціям. Тому учіння, навчання, освіта – стають не тільки провідним способом соціокультурної практики дорослої людини, але і повсякденним способом буття. Таким чином, нові, сучасні й ефективні практики освіти для дорослих стають простором нової соціалізації, самоактуалізації і самореалізації особи протягом всього життя. Без формування випереджаючої якості освіти, відповідної викликам ХХІ ст., неможливо здійснити перехід до інноваційного типу розвитку людини і суспільства.

Список використаних джерел

1. Бармин Н. Ю. Трансформация института образования взрослых в условиях глобализации экономики : автореф. дисс. ... д.соц.н. / Н. Ю. Бармин. – Н.Новгород : Изд-во НГТУ, 2013. – 46 с.
2. Батколина В. В. Повышение эффективности образования взрослых в ВУЗах на основе современных информационных технологий : автореф. дисс. ... к.пед.н. / В. В. Батколина. – М., 2011. – 24 с.
3. Ефремова Л. И. Философские основания формирования образовательного пространства государств СНГ / Л. И. Ефремова // Вестник РУДН. – 2008. – № 3. – С. 15–25. – (Серия "Философия").